

Animal welfare, etológia és tartástechnológia

Animal welfare, ethology and housing systems

Volume 7

Issue 4

Gödöllő
2011

ÁLLATVÉDELEM ÉS ÁLLATJÓLLÉT A MÉDIA ÉS A SAJTÓ TÜKRÉBEN

Vetter Szilvia

Nemzetgazdasági Minisztérium

szilvia.vetter@hotmail.com

Összefoglalás

Az állatkínzás közismertté váló esetei joggal háborítják fel a közvéleményt. Az ilyen események nyilvánosságra kerülése, a megjelenés mikéntje, formája alapvetően módosul(hat) az írott sajtó tulajdonságai következtében. Ráadásul, a sajtóból érkező információ csak akkor éri el a fogyasztót, ha valamilyen értelemben kitűnik a korunkra jellemző információáradatból. Az állatok (házi kedvenceink: a társállatok és a haszonállatok) bántalmazásának, embertelen tartásának híre különféleképpen alakulhat, a média adott formájára jellemző viszonyok nyomán. Az alapvető tényanyag (amely legtöbbször valamely hírügynökség vagy hivatalos fórum közleménye) jelentősen átalakulhat, annak megfelelően, hogy az adott (elektronikus vagy klasszikus) sajtóorgánium milyen címmel, bevezetővel látja el, milyen illusztrációkkal egészíti ki, stb. Legtöbbször megtörténik a tényanyag egyszerűsítése (tömörítése), hiszen minél kisebb terjedelemben minél több információt kívánnak az olvasókhöz eljuttatni. Fontos elemként tartjuk számon a hírhez kapcsolódó, annak nyomán az olvasóban kialakuló érzelmi reakciókat, hiszen ilyen esetben az információ kötődése sokkal mélyebb, utóélete pedig biztosan hosszabb lesz. Az érzelmi hatások kiváltása két fő úton lehetséges, az egyik az ártatlan, kiszolgáltatott, embertől függő állatok bemutatása, a másik pedig a durvább, de még erősebb érzelmi hatást kiváltó lehetőség, amikor a kínzás áldozatait mutatják be, jelenítik meg. A média feldolgozásában biztosan érvényesül egyfajta „szelekció” is akkor, amikor inkább a társállatainkkal (kutya, macska és más házi kedvencek) kapcsolatos eseteket közlik, s kevesebb teret szentelnek a haszonállatok körében szintén előforduló ilyen eseteknek. Végül: igen gyakran találkozhatunk az állatok bizonyos emberi tulajdonságokkal való felruházásának törekvésével és gyakorlatával.

Az állatkínzások egyértelmű értelmezése ma már nemcsak társadalmi elvárás és gyakorlat, hanem egyben – 1998-óta – a Btk. tényállási kategóriája is. A biztos jogi alapok mellett azonban nagy szerepe volt és van a nyilvánosságnak, amelynek tájékoztatása (ennek jellege, a torzítás, az érzelmi töltet jellege, aránya, az illusztrációk stb.) a médiumok fontos és felelősségteljes feladata.

Kulcsszavak: állatkínzás, média, médiatélítettség, nyilvánosság, torzítás

Abstract

The cases of animals suffering from cruelty, which have been uncovered lately, rightly enrage the public. Due to the characteristics of journalism, how such cases are published and in what form they are presented can substantially differ. Furthermore, the information from the press can only reach readers if, for some reason, it stands out of the flood of information characteristic of our time. Influenced by the various characteristics of a certain medium, the news about the cruelty and inhuman handling of animals (pets as well as farm animals) can greatly vary. Basic information, which is usually released by a news agency or an official body, can be altered substantially because of the title, the introduction, the illustrations, etc. provided by a certain (electronic or classic) medium. News are usually simplified or shortened, as the press aims to provide as much information for their readers as possible in the shortest possible form. Another crucial factor is the emotional reaction provoked by the news in the reader, as in this way information touches a deeper chord and resonates longer. There are two main ways to provoke emotional reactions. One of the possibilities is the presentation of innocent, defenseless animals which fully depend on humans and the other even more emotionally provocative one is the presentation of the victims of cruelty. Certainly, the media rather select cases which involve pets (dogs, cats and others) and they devote less space to cases of farm animals. Finally, we can frequently observe that the press inclines to endow animals with certain human features.

In our age, the precise definition of the cruelty to animals is not only a social demand and a practice, but also a legal category set by the Hungarian Legal Code since 1998. Besides a firm legal basis, however, the public had and still has a key role to play and it is a crucial and responsible task for the media to inform it and add extra stimulus by the way of presentation, illustrations and emotional charge.

Háttér

A pszichológia tudománya részletesen foglalkozik az érzékeléssel, illetve azzal, hogyan lesz az érzékelésből észlelés, hogyan kelthető fel és tartható fenn az ember figyelme. A figyelem az a képesség, hogy bizonyos információk részleteit kiemeljük, míg más információkat ezzel egyidejűleg figyelmen kívül hagyunk (*Atkinson és mtsai, 2007*). Hogy az ingerek sokaságából mit észlelünk, azt a figyelem határozza meg. Észlelőrendszerünk automatikusan választja szét a fontos ingereket a nem relevánsaktól (*Csépe és mtsai, 2005*).

A minket érő médiaingerek száma hatalmas. A fokozódó médiazaj (médiatelítettség) azt jelenti, hogy nő azon hirdetések száma, amelyek egy adott időintervallumban egy adott médiumban megjelennek

– ezzel párhuzamosan szintén gyorsan emelkedik a mai embert körülvevő információáradat mértéke. A technika előrehaladtával mind fejlettebb vizuális, képi hatásokkal fokozzák a hírek és a termékek látványosságát, folyamatosan fokozva a „zajt” (*Malhotra*, 1984). Mindez azt jelenti, hogy egy hír akkor éri el célját, az észlelést és az emlékezést, ha kitűnik a többi közül. Ennek pedig kézenfekvő módja az, hogy olyan evolúciós, túlélést szolgáló, ezért rendkívül erős ösztönökre hat, mint a szexualitás és az agresszió (*Freud*, 1997).

Mindez azt is meghatározza, hogyan jelennek meg az állatkínzás esetei a médiában. A tényanyag, amiből az újságírók dolgoznak, legtöbbször azonos (például MTI, ORFK hír). A bulvármédia mozgásterét ilyenkor főként abból áll, milyen címmel, bevezetővel (leaddel), vizuális hatásokkal (illusztrációval) látják el a törzsanyagot.

Az állatkínzás médiabeli megjelenése négy pontban jellemezhető:

Egyszerűsítés, tömörítés

Az embert körülvevő ingerek számának növekedésén túl megfigyelhető a modern világ gyorsulása is. A híreknek és reklámoknak igen rövid időtartam (másodpercek, tizedmásodpercek) állnak rendelkezésre a figyelem megragadására. A világ komplexebb lett, a kommunikációs csatornák megsokszorozódtak, ugyanakkor az idejük lerövidült (*Derecskei*, 2009). Ebből következik, hogy megnő a képek és a szimbólumok, a kultúrafüggetlen vizuális nyelv szerepe, amellyel az idő törtrésze alatt annyi információ juttatható el a befogadóhoz, amennyit különben csak hosszú mondatokkal lehetne leírni.

Érzelemkeltés, érzelemfokozás, figyelemfelhívás

Broadbent szelektív figyelmi szűrőmodellje (*Juhász és mtsai*, 2006) óta tudjuk, hogy ha az adott környezeti elem (jelen esetben egy hatásos cím vagy illusztráció) alkalmas érzelmi reakció előhívására, nagyobb eséllyel szentelünk figyelmet neki, olvassuk végig a cikket. Valószínűbb, hogy emlékezni fogunk rá a későbbiekben, illetve cselekvésre ösztönözhet (megvesszük például a sajtóterméket legközelebb is) (*Schachter*, 1996). Érzelmi töltésű helyzeteken többet gondolkodunk, mint a semlegeseken. Magas érzelmi töltés - például felháborodás vagy nagyfokú öröm - esetén sokkal jobban emlékezünk, mint az érzelmekhez nem kapcsolódó eseményekre. Kimutatták, hogy a folyamat molekuláris hátterében norepinephrin felszabadulása áll.

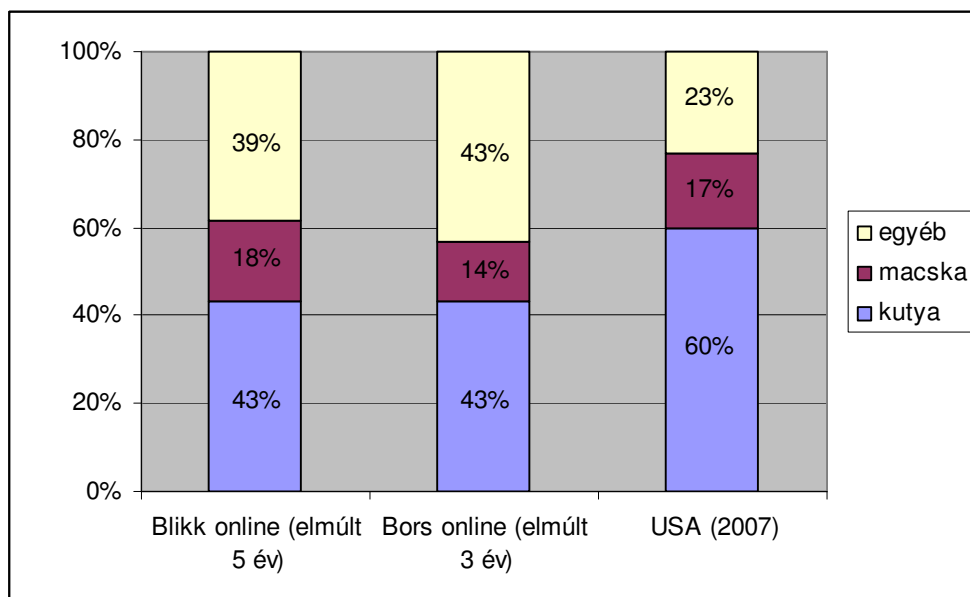
Az állatkínzás esetei számos lehetőséget adnak érzelmi reakciók előhívására. Jellemzően a szerző mind szóválasztásban, mind az illusztrációk kiválasztásakor két aspektusból közelíti meg az állatkínzás témáját:

- a. „Kedves, ártatlan állatok”: kedvencek, akikről gondoskodnunk kell és felelősséget vállalni értük. Gyakori illusztráció az alvó, vagy éppen tágra nyílt szemű kölyökkutya, kölyökmacska fényképe.
- b. „Milyen gonoszásra képes az ember”: a megkínzott állatok képe az illusztráció, illetve a szövegben olyan jelzőket használnak, mint például: „kegyetlen”, „brutális”. (Például: „Késsel mészárolták le a magyar vizslákat”)¹

Önkényes szelekció

A magyar bulvármédia online felületeit vizsgálva levonható az a következtetés, hogy legmagasabb számban kutyákat érintő állatkínzásos esetekkel foglalkoznak, ezt követi a macskákat, majd a többi állatfajt érintő esetek száma.

A Blikk és a Bors online felületein, valamint 2007-ben az Amerikai Egyesült Államokban megjelentetett állatkínzásos esetek megoszlása állatfaj szerint (darab és százalék)

Szintén hasonló képet mutat egy 2007-es, Amerikai Egyesült Államokban végzett felmérés, amelynek bázisa 1880, a médiában abban az évben megjelent állatkínzásos eset volt. Az eredmény szerint az esetek 64,5% kutyáról, 18% macskáról, illetve 25% egyéb állatról szólt (*Human Society felmérés, 2007*). Tanulságos összevetni ezeket az adatokat a Blikk és Bors online felületén tapasztaltakkal (lásd ábra).

¹ <http://www.borsonline.hu/news.php?hid=26757>

A hírek „eladhatóságán” alapuló szelekció tehát torzíthatja az esetek számáról és jellegéről az olvasók által alkotott képet. Megindítóbbnak találjuk azon lények szenvedését, akik inkább a társállat („családtag”), mint a haszonállat (végső soron élelmiszer) kategóriába sorolhatók. A fenti arányok ugyanis szinkronban vannak egy, 2000-ben készített reprezentatív hazai felméréssel, amely megmutatta: a legtöbben a kutyákat kedvelik, kutyát tartanak, és második helyen a kedvtelési listán a médiában megjelentetett eseteknél tapasztalt sorrendnek megfelelően a macska áll (Sátori, 2007).

Antropomorfizálás – az állatok érzelemlágának emberközelivé tétele

Az olvasó annál nagyobb együttérzést érez, minél több hasonlóságot tud saját maga és a cikkben szereplő áldozat között felfedezni. Ez azonban oda vezethet, hogy az állatok valós világától távol álló jelzőkkel, emberi tulajdonságokkal látják el az állatokat. (Például „leleményes kutya”, „kalandvágó szarvasmarha” stb.) „Az egyes állatfajokhoz emblematikusan megjelenített emberi tulajdonságok, jellemképletek társulnak, melyek antropomorf projekciók, és semmi közük sincs a szóban forgó állat tényleges sajátosságaihoz. Az állatmesék, állatregények, vagy állatokról szóló szórakoztató musicalek valójában emberekről szólnak” (Csepeli, 2005).

Értékelés

A felsorolt négy szempont mindegyike a reális kép közvetítését torzító körülmény. Azonban nem lehet figyelmen kívül hagyni a következőket:

- Az állatkínzásos esetek mögött társadalmi érdek húzódik: mégpedig az állatok szenvedésmentes életéhez fűződő társadalmi érdek, tekintve, hogy a magyar jog az állatokat „érezni, szenvedni és örülni” képes élőlényeknek nevezi, és ennek tiszteletben tartását minden ember erkölcsi kötelességévé teszi.²
- A nyilvánosság tudatformáló, tájékoztató szerepe is van, a felelős állattartás kultúrájának terjesztésében mással nem pótolható szerepet játszik. Az írott bulvármédia olvasottsága magas, a hírek számos olvasóhoz eljutnak.
- A nyilvánosság a közösség fellépéséhez vezethet. 1998-ban a fadd-dombori eset olyan felháborodást váltott ki a lakosság körében, amelynek hatására aláírásgyűjtés kezdődött. A média nyomásgyakorlásával szerepet játszott abban, hogy az állatkínzás tényállása végül bekerült a Büntető Törvénykönyvbe Magyarországon.

² 1998. évi XXVIII. törvény az állatok védelméről és kíméletéről

Irodalomjegyzék

1998. évi XXVIII. törvény az állatok védelméről és kíméletéről

Animal Cruelty Facts and Statistics. In: Humane Society Homepage.

http://humanesociety.org/issues/abuse_neglect/facts/animal_cruelty_facts_statistics.html

Atkinson, R.C., Hilgard, E.R., Smith, E.E., Nolen-Hoeksema, S., Fredrickson, B.L., Loftus, G.R. (2005).

Pszichológia. Budapest, Osiris Kiadó

Bárándy G. (2010). Az állatkínzás jelene és jövője. In: Debreceni Jogi Műhely. VII. évf. 2. sz.

Csépe V., Győri M., Ragó A. (2007). Általános pszichológia I. Észlelés és figyelem. Budapest, Osiris Kiadó

Csepeli, Gy. (2005). Szociálpszichológia. Budapest. Osiris Kiadó.

Derecskei A. (2009). Figyelem! Gazdaságtan. In: MEB 2009 – 7th International Conference on Management, Enterprise and Benchmarking.

Freud, S. (1997). Ösztönök és ösztönsorsok. In: Metapszichológiai tanulmányok. Sigmund Freud művei VI. Filum.

Huganir R.L. (2009). Molecular mechanisms in the Regulation of Synaptic Transmission and Plasticity in the Brain. In: Howard Hughes Medical Institute homepage.

<http://www.hhmi.org/research/investigators/huganir.html>

Juhász M., Takács I. (2006). Pszichológia. Budapest, Typotex Kiadó.

Malhotra, N. K. (1984). Information and sensory overload. In: Psychology and marketing V 1. I. 3-4.

Sátori Á. (2007). Állatokhoz való viszony a társas-társadalmi kapcsolatok rendszerében.

Doktori disszertáció.

Schacter, D. L. (1996). Searching for memory. New York: Basic Books.